

Güvenikleştirme ve İstismar Arasında: İslam ve Terörizm

Engin ANNAK

Dr.

Bağımsız Araştırmacı, Ankara, Türkiye
ORCID: 0009-0008-5606-8756
enginannak@gmail.com

Makale Türü Araştırma Makalesi	Öz Ortadoğu'da sömürgecilik sonrası dönemde yükselen siyasal İslam akımları ve Batı karşıtı tepkiler, radikal gruplar tarafından istismar edilerek şiddete yönlendirilmiştir. ABD'nin, SSCB ve İran İslam Devrimi yayılmacılığına karşı Selefi gruplara verdiği destek sayesinde siyasal İslam'ın yükselişinde ve militarize olmasında önemli bir payı olmasına rağmen, özellikle 11 Eylül terörist saldırıları akabinde İslami kimliği güvenikleştirmesi, Batı dünyası tarafından İslami değerlerin terörizmin kaynağı olarak algılanmasına neden olmuştur. Bu çalışmanın amacı, radikal grupların İslami kimliği istismarının bir sonucu olan ve Batı'nın güvenikleştirme politikası kapsamında söylem yoluyla inşa ettiği sözde "İslami terör" olgusunu, terörizmin evrimi, tarihsel süreç içinde Ortadoğu'da şiddetin dinamikleri ve güvenikleştirme teorisi çerçevesinde ele almaktır. Bu kapsamda İslami kimliğin, Doğu'da cihad retoriği ile radikalizmin istismarı, Batı'da ise dördüncü dalga terörizm, yeni terörizm gibi kuramsal altyapılar üzerine ABD tarafından inşa edilen güvenikleştirme politikası arasında sıkışması irdelenmektedir. Söz konusu medeniyetler çatışmasının ortaya çıkardığı, karşılıklı olarak birbirini besleyen terör eylemleri ve sert güç politikalarının ise kısır bir şiddet döngüsüne yol açtığı anlaşılmaktadır.
Birincil Dil Türkçe	
Başvuru Tarihi 7 Mayıs 2025	
Kabul Tarihi 24 Nisan 2026	
	Anahtar Kelimeler Terörizm, Ortadoğu, Siyasal İslam, ABD, Güvenikleştirme

Bu makaleye atıf için:

Annak, E. (2026). Güvenikleştirme ve İstismar Arasında: İslam ve Terörizm. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 39-63.

**Between Securitization and Exploitation:
Islam and Terrorism**

Engin ANNAK

PhD.

Independent Researcher, Ankara, Türkiye

ORCID: 0009-0008-5606-8756

enginannak@gmail.com

Article Type

Research Article

Primary Language

Turkish

Submitted

7 May 2025

Accepted

24 April 2026

Abstract

In the post-colonial period in the Middle East, the rise of political Islamist movements and anti-Western reactions have been exploited by radical groups and directed toward violence. Although the United States played a significant role in the rise and militarization of political Islam by supporting Salafî groups against the expansionism of the Soviet Union and the Iranian Islamic Revolution, its securitization of Islamic identity, especially in the aftermath of the September 11 terrorist attacks, has led the Western world to perceive Islamic values as the source of terrorism. The aim of this study is to examine the phenomenon of so-called "Islamic terrorism", which has emerged as a result of radical groups' exploitation of Islamic identity and has been constructed through discourse within the West's securitization policies, within the framework of the evolution of terrorism, the dynamics of violence in the Middle East throughout history, and securitization theory. In this context, the study examines how Islamic identity has become trapped between the exploitation of radicalism through the rhetoric of jihad in the East and the securitization policy constructed by the United States in the West on the basis of theoretical frameworks such as fourth-wave terrorism and new terrorism. It is understood that the terrorist acts and hard-power policies arising from this so-called clash of civilizations, which mutually reinforce one another, have led to a vicious cycle of violence.

Keywords

Terrorism, Middle East, Political Islam, USA, Securitization

To cite this article:

Annak, E. (2026). Güvenikleştirme ve İstismar Arasında: İslam ve Terörizm. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 39-63.

Giriş

Ortadoğu bölgesinde post-kolonyal dönemde yaşanan istikrarsızlıklar sonucunda 20. yüzyılın ikinci yarısında yükselen siyasal İslam hareketleri, Batı'ya karşı yükselen tepki ve siyasal gelişmeler ile birlikte radikalleşmiştir. Radikal unsurlardan müteşekkil terör örgütlerinin, küreselleşmenin sağladığı avantajlar ile örgütlenme ve eylem hususunda imkân ve kabiliyetlerini artırması, yeni nesil terörizm tartışmaları ile birlikte, Batı'da terörizmin İslami kimlik ile birlikte anıldığı bir sürece yol açmıştır.

Bu çalışma, İslam'ın nasıl radikal terörizmle ilişkilendirildiği ve Batı'da şiddetin kaynağı olarak algılanarak bir güvenlik meselesi haline getirildiği sorusuna hem Ortadoğu'nun iç dinamikleri hem de Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) bölgeye yönelik politikalarının karşılıklı etkileşimi üzerinden yanıt aramaktadır. Çalışmada, siyasal İslam'ın yayılımı ve El Kaide terör örgütünün gelişimi hususu ile sınırlı kalmak üzere, Ortadoğu bölgesinin siyasi tarihi ve sosyolojik kodlarından istifade edilecek; bu hususlar, güvenlikleştirme teorisinin ve bu teoriye bir araç olarak kullanılabilen yeni nesil terörizm yaklaşımlarının kuramsal çerçevesinde ele alınacaktır. Böylece konu, çok boyutlu etkenler çerçevesinde bütüncül bir kompozisyon içinde değerlendirilebilecektir.

Çalışmada yerli ve yabancı literatürde konuya ilişkin yayımlar, resmi tanımlar ve açık kaynak verilerinden faydalanılacaktır. Literatürde köktendinci terörizme ilişkin, güvenlik disiplini kapsamında ele alınan çalışmaların, genellikle konunun tarihsel ve kültürel boyutlarını dışlayarak güvenlik ve terörizm çerçevesine odaklandığı, konunun sosyolojik safahatına değinen çalışmaların ise meseleyi salt teolojik veya kültürel bakış açısından ele aldığı görülmektedir. Bu çalışma, post-kolonyal dönemde İslam'ın Batı medeniyetine karşı siyasallaştırılması ve bu siyasi kimliğin radikalleşme sürecinde ABD'nin güvenlikleştirme politikası ile paralel biçimde terörize edilmesi sürecini, kültürel kimlik ve güvenlikleştirme kavramlarını birlikte ele alan bir değerlendirmeye sunarak katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

11 Eylül 2001 tarihinde New York'taki Dünya Ticaret Merkezi ikiz kulelerine yapılan saldırı, terörizmle mücadelede yeni bir çağın açılması için milat sayılabilir. Sisteme hâkim olan yeni güvenlik anlayışını iyice derinleştiren ve önleyici savunma anlayışı ile askeri müdahale doktrinini genişleten bu olayı daha iyi anlayabilmek için, öncelikle küreselleşen terörizmin yaşadığı gelişim ile dini motifli terör örgütlerinin yükselişini incelemek gerekir. Bu çerçevede son yüzyılda Batı'nın sömürsüne karşı İslam'ın siyasallaştırılması ve akabinde açığa çıkan radikal terör örgütlerinin, Batı tarafından sözde İslami değerlerin bir sonucu olarak servis edilmesi ele alınmalıdır. Böylece İslami kimliğin, terör örgütlerinin istismarı ile ABD'nin güvenlikleştirme politikası arasında kalan durumunu daha iyi anlamak mümkün olacaktır.

Terörizmin Evrimi ve Dini Motifli Terörizmin Yükselişi

Fransızca "*terreur*" sözcüğünden Türkçeye geçmiş olan "*terör*" kavramı, Latince "*terrere*" kelimesinden gelmektedir ve sözcüğün basit olarak "*korku, tehdit ve yıldırma*" gibi anlamları vardır. Ancak uluslararası toplumda, terörizmin tanımlanması konusunda ciddi fikir ayrılıkları mevcuttur. Terörizm ve terörist kavramlarının ideolojik ve politik değerler taşımasının yanı sıra, devletlerin ideolojileri ve politik çıkarları arasındaki

farklılık ve çelişkiler nedeniyle, uluslararası toplumun üzerinde mutabık kaldığı ortak bir terörizm tanımına ulaşamamıştır (Taşdemir, 2006, s. 11-12).

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün tanımlamasına göre terörizm, “*siyasi, dini veya ideolojik bir hedefe ulaşmak gayesiyle, hükümetleri veya toplumları zorlamaya veya korkutmaya teşebbüs ederek, bireylere veya mülklerine karşı yasadışı şiddet kullanımı veya kullanma tehdididir*” (NATO, 2005). The American Heritage (2022) sözlüğüne göre terörizm, “*Siyasi hedeflere ulaşmak amacıyla, özellikle sivil halka karşı, şiddet kullanma veya şiddet tehdidinde bulunmadır*”. Terörün sınır aşan bir hal alması ve uluslararası hukukun temsil ettiği değerlere yönelik olması halinde, “*uluslararası terörizm*” kavramı geçerli olmaktadır. Uluslararası terörizm, “*Bir yabancı ülkenin veya kuruluşun desteği ile yürütülen ve/veya bir yabancı ülke vatandaşlarına, kurumlarına ya da hükümetlerine karşı yöneltilen terörizm*” şeklinde tanımlanabilir. Bu kavram, daha çok birden fazla ülkeyi hedef alan veya birden fazla ülkede aynı anda birbirine yakın eylemlerde bulunan terörizmi anlatmak için kullanılmaktadır (Taşdemir, 2006, s. 44).

Terörizm üzerinde ortak bir tanıma ulaşamamasının sebebi, kimi devletlerin terörizm saydığı faaliyetleri, diğerlerinin meşru direniş hareketi olarak tanımlamasıdır. Öte yandan terörist faaliyetleri, adi kriminal suçlardan ayıran husus, eylemin siyasi bir amaç taşıması ve sembolik nitelik arz etmesidir. Evrensel bir kabul gören terörizm tanımı henüz mevcut olmamakla birlikte; terörizmin ortak unsurları olarak şiddet, politik amaç, korku ve tehdit öğeleri ortaya çıkmaktadır. Terör eylemleri, belirli bir komuta zincirine sahip bir örgüt, örgüte müzahir küçük gruplar veya gizli hücre yapılanmaları tarafından gerçekleştirilir. Bu kapsamda Hoffman'a göre terörizm, siyasal değişim için şiddet veya tehdit üzerinden korku oluşturulmasıdır. Terör eyleminde kullanılan şiddet, geniş çaplı bir hedef kitle üzerinde korku ve yıldırma etkisi kurmaktadır. Böylece teröristler, sahip olmadıkları bir güç algısı oluşturarak, talepleri doğrultusunda yerel veya küresel boyutta siyasal sistemi değiştirmeye çalışırlar (Hoffman, 2006, s. 34-41).

Siyasal sisteme karşı terörizm, mevcut sosyal, siyasal, ekonomik düzeni yıkıp yeni bir toplumsal düzen kurmayı hedefler. Bu hedefte kitle desteği, eylemin kalıcılığı açısından oldukça önemlidir. Ancak kitle desteğinin göstergesi olan teşkilatlanma, terör ile değil inandırıcılık, dayanışma, plan ve program ile sağlanabilir. Terörizmin amacı büyük kitlelerin öldürülmesi değil, büyük kitlelerin kendilerini izlemesi ve isteklerini dikkate almasıdır (Bozkurt ve Kanat, 2007, s. 22-23). Köktendinci teröristler, bu açıdan diğer eğilimlere sahip teröristlere göre daha tehlikelidir. Diğer tandanstaki teröristler, düşman olarak görmediği kişilere zarar vermekten nispeten sakınarak en az tahribat ile en büyük mesajı vermeyi amaçlar. Oysa köktendinci teröristler, kendinden olmayanları öldürmekte sınırlayıcı bir reflekse sahip değildirler (Karlsson, 2005, s. 181).

Terörizmin tarihi, Sicariiler ve Haşhaşiler'e kadar dayanmaktadır. Bununla birlikte modern terörizmin tarihçesine ilişkin, David Rapoport'un meşhur dört dalga tanımlamasına göre, terörizmin birinci dalgası “*Anarşist Dalga*” olarak adlandırılan ve 1880-1920 yılları arasında süren dönemdir. Rusya'da başlayıp Batı Avrupa, Balkanlar ve Asya'ya yayılan ve uluslararası bir boyuta evrilen dönemin karakteristik eylemi, suikast yöntemidir. İkinci dalga “*Anti-Kolonyal Dalga*” olarak tanımlanan, 1920-1960 yılları arasında, çoğunluğu milliyetçi kökenlere sahip olmasına karşın sömürgecilik karşıtlığı üzerinden kimlik kazanan terörizm akımıdır. Bu dönemde sömürgeci unsurlara karşı vur-

kaç tarzı eylemler hakimdir. Üçüncü dalga, “*Yeni Sol Dalga*” olarak tanımlanmış olup 1960-1990 yılları arasında yoğunluk kazanmıştır. Özellikle ABD’nin Vietnam Savaşı ile uluslararası terörizmin yükselişe geçtiği bu dönemde, ETA, IRA, ASALA, PKK gibi terör örgütleri ses getirici taktik eylemler gerçekleştirmiştir. Dördüncü dalga terörizm ise 1979 yılında başlayan ve “*Dini Dalga*” olarak adlandırılmakta olan dönemdir (Rapoport, 2004, s. 47; TERAM, 2020).

Rapoport, dördüncü dalga terörizmin merkezine İslam’ı konumlandırır. Ona göre dini ve etnik kimlikler genellikle birbirleri ile örtüştüğü için, dini unsurlar modern terörizmde çok önemlidir. Rapoport, İran İslam Devrimi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) Afganistan’ı işgali gibi politik gelişmelerin, İslami grupların ortaya çıkışını cesaretlendirdiğini, bu grupların en güçlü ve ölümcül uluslararası saldırıları gerçekleştirdiklerini değerlendirmektedir. Günümüzde halen devam ettiği görülen dini dalgada El Kaide, DEAŞ vb. terör örgütlerinin, diğer dönemlere oranla en çok üye ve militan sayısına ulaştığı görülmektedir (Rapoport, 2004, s. 61-63).

Soğuk Savaş’ın sona ermesinin ardından, uluslararası sistemdeki birçok olgu gibi terörizm de büyük bir değişikliğe uğramıştır. Bu dönemde, amaçları, eylemleri ve örgütsel yapısı farklılaşan ve “*Yeni Terörizm*” olarak tanımlanan akım ortaya çıkmıştır. 11 Eylül saldırıları, yeni terörizmin en çarpıcı örneği olarak, uluslararası terörizmle mücadele yöntemlerinin köklü bir değişikliğe uğrayacağını göstermiştir (Bozkurt ve Kanat, 2007, s. 148-149). Yeni terörizm olgusunun, örgütlenme ve yöntemleri açısından eskisinden farklılaştığı ileri sürülen başlıca hususlar; motivasyon kaynağı olarak dini motiflerin öne çıkması, örgütlenmenin dikey hiyerarşiden ziyade yatay bağlantılardan oluşan ağ yapısına dayanması, eylemlerde sınırsız ve ayırım gözetmeyen şiddet kullanma metodu ile kitlesel katliamlar gerçekleştirme ve kitle imha silahlarına ulaşma gayesi taşımasıdır (Kurtuluş, 2011, s. 476-478).

Güncel dönemde terörizmin ‘yeni’ olarak tanımlanmasına yönelik ciddi tartışmalar mevcuttur. Mezkûr tanıma eleştirel yaklaşımlar tarafından, terörizmin sadece küresel çağın koşullarına uyum sağlayan bir dönüşüm geçirdiği, ancak özünde ciddi bir yapısal değişiklik yaşanmadığı savunulmaktadır (Bural, 2020, s. 28; Kurtuluş, 2011, s. 493). Örneğin Alexander Spencer, yeni terörizme dair ayırımın yapay olduğunu, ayrıca bu tanımın hükümetlerin kısıtlayıcı ve anti-demokratik tedbirlerini meşrulaştırmak için kullanılabileceğini belirtmiştir (Spencer, 2006, s. 5). Anthony Field ise terörist davranışlarının tarihsel süreçte bir sürekliliği bulunduğunu, yeni olarak nitelendirilen terörizmin sadece terörist davranışlarının bir evrimi olduğunu, terörizmin doğasında ciddi ölçüde bir nitelik değişikliği olmadığını belirtmiştir. Yeni terörizm olgusunu eleştirenler, terörizmde bir paradigma değişikliği olmadığını, dini motifli şiddetin en eski terörizm örneklerinde zaten yer aldığını ileri sürmektedir (Field, 2009, s. 195; Kurtuluş, 2011, s. 479-480).

Yeni terörizm dahilinde değerlendirilen örgütler tarafından, teknolojik gelişmelere kolaylıkla adaptasyon sağlandığı, sosyal medya ve benzeri kitle iletişim araçlarının etkin bir şekilde kullanıldığı, siber uzaydan örgütsel iletişim ve propaganda için istifade edildiği görülmektedir. El Kaide ve DEAŞ gibi terör örgütlerinin, eylem sahası olarak tüm dünyayı hedef alan vizyonu, yeni terörizm olarak tanımlanan olgunun küresel ölçekte değerlendirilmesini mümkün kılmıştır (Kurt, 2019, s. 154-157). Günümüzde sınırların

belirsizleştiği, iletişim-ulaşım imkanlarının geliştiği ve devlet dışı aktörlerin etkinliğinin arttığı bir ortamda, terör örgütlerinin imkanları tarihsel açıdan eşi görülmemiş bir düzeye ulaşmıştır. Bu kapsamda terör örgütleri, küresel çapta örgütlenme ve eylem gerçekleştirme kabiliyetlerini ortaya koyarak sistem içinde etkinliklerini artırmışlardır (Karabulut, 2020, s. 1-2).

Yeni terörizm olgusunda, kimlik üzerine inşa edilen motivasyon seviyesi ve ötekileştirilene karşı duyulan düşmanlık üzerine açığa çıkan şiddet, çok yüksek düzeydedir (Çağlar, 2018, s. 662-663). Gelir dağılımındaki dengesizliğin arttığı küreselleşme ortamında, Batı medeniyeti küresel refahın merkezine dönüşmüştür. Bu süreçte Batı'nın, küresel zeminde kendi medeniyetine ait değer sistemlerini yayma çabasının bir sonucu olarak, post-kolonyal bölgelerde Batılılaşma, toplumsal güvenliğe karşı bir tehdit olarak görülmüş ve bir şiddet potansiyelini açığa çıkarmıştır. Zira kültürel homojenleşmeye karşı kitlelerin azınlığa dönüşmesi, kültürel arınma arzularını ve çoğunluğun hassasiyetleri temelinde bir şiddeti doğurmaktadır (Baylis vd., 2021, s. 572; Waeber, 2008, s. 175-176). Söz konusu tehdit algılamasının açığa çıkardığı şiddet vasatı, radikal terör örgütleri için motivasyon olarak sundukları dini kimliğe müzahir ve Batı'ya tepki duyan bir kitle oluşmasına zemin hazırlamıştır. Zaten terörizm, doğası gereği kimlikleri istismar etme ve toplumsal zafiyetlerden istifade etme stratejilerini benimser. Bu kapsamda, tehdit olarak algıladığı ötekenden nefret ederek inşa edilen dini motifli kimlikler, terör örgütleri için en önemli insan kaynağı ve eylemsel meşruiyet motivasyonunu sağlamıştır.

Ortadoğu Dinamiklerinde Terör ve Siyasal İdeolojiler

Ortadoğu bölgesinde gerek coğrafi şartlardan gerekse toplumsal anlayıştan dolayı şiddet, tarihsel sürecin süreklilik gösteren bir unsuru olmuş; gerilla savaşı ve gayri nizami harp yöntemleri, bölgedeki çatışmaların temel karakterini oluşturmuştur. M.S. 1. yüzyılda Kudüs'te, Roma İmparatorluğu'na karşı örgütlenen Sicariilerin suikastlarıyla başlayan bu gelenek, 11. yüzyılda Haşhaşiler hareketiyle devam etmiştir. Haşhaşiler'in lideri Hasan Sabbah, günümüz terörist faaliyetleri ile benzer şekilde, güçlü düşmanları ile nizami harp yöntemleri ile mücadele edemeyeceğini anlamış, asimetrik bir tehdit yöntemi olarak terörist eylemlerin temellerini atmıştır (Bozkurt ve Kanat, 2007, s. 41-43). Öte yandan 7. yüzyılda Hz. Ali'nin tarafından ayrılıp kendi içine kapanan ve aşırı görüşlere sahip bir fırka olan Hariciler, ödünsüz görüşleri doğrultusunda kendilerinden olmayan herkesi tekfir etmişler, kendi anlayışlarına göre meşru kabul ettikleri hedefler doğrultusunda suikast dahil her türlü gayri nizami şiddeti meşru saymışlardır (Esposito, 2003, s. 60-61).

Ortadoğu toplumlarında yaşanan hızlı kentleşme, düzensiz göç, yüksek işsizlik gibi etkenler, eğitim seviyesinin artmasına karşın ekonomik refahın sağlanamamasına neden olmuştur. Kitlelerin kentsel kimliğe adapte olamayarak yozlaşması, toplumları bireysel ve sosyal kimliklerini yeniden İslam ile özdeşleştirmeye teşvik etmiştir. Böylece başarısız modernleşme girişimleri, Batılı değerlere tepki olarak yeniden İslami kimlik etrafında birleşme yolunu açmıştır (Ellingsen, 2005, s. 306-307).

Ortadoğu halkları, Batı ile ilişkilerinde kronik kuşkucu bir algılamaya sahiptir. Batılı devletler, haçlı seferleri ve sömürgecilik çağıyla bölgede olumsuz çağrışımlar kazanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında bağımsızlık konusunda verdiği sözleri tutmayan Batılı devletlerin sömürgeci yaklaşımı ve Batı'nın Filistin topraklarında İsrail

devletinin kuruluşuna verdiği destek, Arap dünyasında Batı sömürgeciliğini baş düşman haline getirmiştir. Arap milliyetçiliğini körükleyen bu gelişmeler, özellikle Filistin sorunu ve Arap-İsrail savaşlarında alınan yenilgiler ile iyice alevlenmiştir. Böylece öfkeli kitlelerin, İslamiyet'in ilk çağlarındaki güçlü devlet mirasına olan özlemi açığa çıkmaya başlamıştır (Karlsson, 2005, s. 89-91).

Sömürgeci devletler, Ortadoğu ve diğer İslam ülkelerinden çekilirken, bu toplumların dini, sosyal, kültürel ve siyasal yapılarını, barışçıl dengeleri göz ardı etmişler; 'böl, parçala, yönet' politikasını uygulamışlardır. Suni sınırlar ve devletçikler oluşturan Batılı devletler, bu devletçiklerin başına kendi çıkarlarını korumaya devam edecek işbirlikçi grupları getirmişlerdir. Ortadoğu politik sistemleri, bölgenin sömürgeci güçler ve işbirlikçileri tarafından yönetildiği model esas alınarak kurulmuştur. Bu nedenle politik elitlerin aile kökenli olması monarşik yönetimleri, zümre esaslı olması ise askeri yönetimleri tesis etmiştir. Bu yönetim grupları, meşruiyet sorunu yaşayan, katılımcı olmayan, otoriter ve askeri mahiyettedir. Ülke kaynakları bu gruplar ve yandaş seçkinler arasında paylaşıldıkça, sosyal adaletsizlik ve gelir uçurumu artmıştır. Petrolün etkisiyle oluşan yeni Arap sosyal düzeninde, ülke gelirlerinin büyük bir kısmı, zenginlerin yurt dışındaki yatırımlarına gitmiştir. Söz konusu gelişmelere istinaden oluşan halkın siyasi talepleri, baskı ve hukuk dışı uygulamalarla bastırıldığında, buna tepki olarak çeşitli karşı terörist hareketler oluşmuştur. Siyasi iletişim hattı sadece tek yönlü çalışmış; yönetsel direktifler halka ulaşırken, tabanın talepleri yukarıya iletilmemiştir. Sonuçta devlet yapısı, siyasi taleplere katılımcı bir form izlemeyince, farklı fikirler radikal yöntemlere kanalize olmuştur. Otoritelerin, devletin gücünü kullanarak muhalifleri bastırmaya çalışması sebebiyle yeraltına kayan şiddet eylemleri, geniş halk yığınları tarafından destek görür hale gelmiştir. Bu eylemlere destek veren gençler ise Batı karşıtı üniversite öğrencileri olmuştur. Yönetimdeki seçkinlerin siyasi kültürü genelde Batı'dan etkilenirken; tepki gösteren kitlelerin siyasi kültürü genellikle İslami motiflere ve bir kısmı da komünizme dayanmaktadır. Söz konusu yapısal durum göz önüne alınca, Ortadoğu ülkeleri için politik terörizm, olağan bir sonuçtur (Hüseyin, 2004, s. 26-34.).

Ortadoğu bölgesinin her daim şiddete maruz kalması, politik ve bürokratik sistemlerin denge kazanmasına engel olmuştur. Devletin imkanları ve gücü, siyaseti kontrol eden zümrelerin tekelinde olmuş; güç odakları, sivil ve askeri bürokrasi birimlerini kendi iktidarlarını muhafaza edip güçlendirmek için kullanmıştır (Hüseyin, 2004: 25). Bunun bir sonucu olarak, bürokratik devamlılığı esas alan kurumsal bir devlet geleneği oluşmamıştır. Bölge ülkelerinde Batı dünyasına ekonomik açıdan yetişme hedefi, hayal kırıklıkları ile sonuçlanmıştır. Panarabizm, milliyetçilik, kapitalizm, sosyalizm gibi ideolojiler, Nasırcılık ve Baascılık gibi akımlarla iktidarı ele geçirse de huzur ve refahın tesisi konusunda başarılı olamamıştır. Söz konusu ideolojilerin ya da sentez fikirlerin bekleneni verememesi, İslamcı hareketlerin güçlenmesine yol açmıştır. Bu sancılı süreçte Batı, oynadığı rol sebebiyle toplum nezdinde baskıcı rejimleri destekleyen, sömürgeci ve insanları kendi kültürlerinden uzaklaştıran bir medeniyet olarak görülmüştür (Özel, 2007, s. 5-6). Neticede Müslüman toplumlarda Batı'ya karşı uyanan nefret daha da körüklenmiş, Doğulu kimliğin toplumsal gururu ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu sürecin sonunda Ortadoğu toplumlarında, sömürgeciliğe ve kapitalist düzen içinde geri kalmışlığa bir tepki olarak, fanatizm ve terör açığa çıkmıştır (Karlsson, 2005, s. 105).

Ortadoğu ülkelerinin Batı'nın hegemonyasından kurtulması için ilk mücadele akımları, II. Dünya Savaşı sonrasında komünist ve milliyetçi ideolojiler tarafından yapılmıştır. Bu dönemde laik milliyetçi akımlar halk tarafından da ilgi görmüş, ancak bu ideolojiler umut edilen özgürlüğü sağlama konusunda yetersiz kalmıştır. Ekonomik adaletsizlikten, siyasi çatışmalardan ve toplumsal yozlaşmadan canı yananlar, çareyi İslamiyet'te aramaya başlamıştır (Hüseyin, 2004, s. 130-133). Bu yükselişte, gittikçe daha da fakirleşen ve ötekileşen Ortadoğu toplumlarında, camilerin ruhani bir sığınak işlevi görmesi ve toplumun tutucu ve Batı karşıtı kesiminin bir kalesi haline gelmesi de önemli bir etkindir (Hüseyin, 2004, s. 50).

Tam da bu dönemde Mısır'da yetişen Hasan el-Benna ve Seyyid Kutub gibi isimler, İslam dünyasında dinin yozlaştığını ifade ederek, İslam hakimiyetinin toplumsal hayatın her evresinde tekrar hâkim kılınmasını savunmuşlardır. Söz konusu şahısların görüşleri, bölgede bir çığ gibi büyüyerek yayılmıştır. Bu süreçte Ortadoğu toplumlarında, İslami devlet anlayışının ve toplumun zaman içinde yok olduğu, çözümün tekrar şer'i yapıya dönmekte olduğu görüşü yayılmaya başlamıştır. Zira Arap toplumu için en şatafatlı devlet dönemi, İslamiyet'in ilk çağlarında yaşanmıştır. Sonrasında bu gücü kaybetmenin sebebi, tekrar cahiliye dönemi hatalarına dönülmesi, Kur'an-ı Kerim'in emirlerinin ve İslami yasaların uygulanmaması olarak düşünölmeye başlanmıştır. Buna göre, çözüm İslam'dadır. İslam devletini tesis etmek suretiyle, tekrar İslami siyasal ve toplum yapısına dönüş şarttır. İslamiyet, Allah ile kul arasındaki ilişkileri düzenlediği gibi, insanlar arasındaki ilişkileri ve toplumsal hayatı da düzenler. Milliyetçilik gibi, ümmet anlayışını, birlik ve bütünlüğü bozacak, Müslümanlar arasında farklılaşmaya sebep olacak fikirlere karşı çıkılmalıdır. Milliyetçilik, laiklerin Batı'dan öğrendikleri ve bağımsızlık mücadelesinde işe yaramış bir fikir olmakla beraber; bölünmüş Arap coğrafyasında bölgeselcilik üzerinden birliği bozmaktadır (Hüseyin, 2004, s. 132-136. Özel, 2007, s. 7).

Yukarıda değindiğimiz üzere, Ortadoğu'daki devlet kurumlarının çoğu, halkına temel sosyal ve sağlık hizmetleri sunmakta acizlik göstermiş; bu devletler halkları tarafından Batı güdümünde siyasal aygıtlar olarak algılanmıştır. Oysa İslami kimliği kullanan radikal gruplar, sosyal tabanlarıyla güçlü bağlar kurarak onları etkin ve kitlesel silahlara dönüştürmüştür. Söz konusu gruplar, kreş, okul, sağlık ocakları, gençlik ve kadın merkezleri, spor kulüpleri, sosyal yardımlar, ücretsiz yemek ve sağlık hizmetleri gibi faaliyetler üzerinden, toplumların gündelik sorunlarına çözüm getirmişler; böylece toplumların sosyal ve siyasal dokusunun ayrılmaz bir parçası haline gelmişlerdir. Dahası Hamas ve Hizbullah gibi, başarısız devlet ülkesinde kendilerine yaşam alanı bulan ve tabanlarının kimliksel yapıları üzerinden yerel zeminde meşruiyet sağlayan gruplar, devlet yapıları içinde önemli siyasal temsiliyet elde etmişlerdir. Ortadoğu toplumlarında yükselen söz konusu gruplar, faaliyet amaçları ve hedeflerinden bağımsız olarak, tabanları açısından birer toplumsal ve siyasal hareket alanına dönüşmüştür. Böylece söz konusu taban, İslami gruplar açısından geniş ağlar inşa eden bir silaha dönüşmüştür (Echevarria, 2007, s. 214).

Neticede Ortadoğu'da sürekli var olan şiddet ve terör, tarihi süreçte 1800'lere kadar dini motifli olmuş, daha sonra milliyetçi, komünist, laik veya özgürlükçü akımlarca yöntem olarak kullanılmıştır. 20. yüzyıl'ın ikinci yarısında yükselen siyasal İslam akımı sonrasında, bölgede şiddetin motivasyonu tekrar dini motiflere dönmüştür. Örnek olarak, 20. yüzyılda Filistin'de ortaya çıkan örgütlenmeler, ilk etapta yoğunlukla Marksist,

milliyetçi veya laik gruplar iken, bu ideolojilerin çökmesiyle ortaya çıkan radikal İslami akımlar, eylemlerinde verilen siyasal mesajları dinsel motiflerle süslemiştir (Karlsson, 2005, s. 179). Diğer ideolojilerin başarısızlığı ve kültürel değerlere entegre edilememesi neticesinde, Ortadoğu toplumları ideolojik bir boşluğa düşmüş, bu süreçte yükselişe geçen siyasal İslam ise bu boşluğu doldurmuştur.

Siyasal İslam Hareketlerinin Yükselişi

Siyasal İslam, Müslüman ülkelerin 19. ve 20. yüzyıldaki sosyo-politik koşullarından kaynaklanan ve İslam dinini salt teolojik bir yapı olarak değil, aynı zamanda bir siyasi ideoloji olarak ele alan modern bir olgudur. Siyasal İslam görüşüne sahip olanlar, İslam'ın bir inanç bütünü olarak siyasetin ve toplumun nasıl düzenlenmesi gerektiği konusunda da esas alınması gerektiğini savunurlar. Buna göre İslam, toplumsal işleyişi düzenleyen hükümleri bulunan, siyasal alanı düzenleyen kurallar düzenine sahip bir dindir. Ancak siyasal İslam akımları, uygulamada birbiriyle uyuşmaz, her ülkede farklı şekilde işler. Hatta Müslüman Kardeşler örneğinde olduğu gibi, aynı örgütlenme bile Mısır, Suriye ve Ürdün gibi ülkelerde, yerel koşullar gereği tamamen farklı politik stratejiler üretebilmektedir (Ayoob, 2004, s. 1-2).

Kökleri Birinci Dünya Savaşı sonrasında atılan, 1970'lerde güçlenmeye başlayan ve özellikle 1980'lerde yükselişi ivme kazanan İslamcı hareketler, 'Asr-ı Saadet'e dönüş fikrini savunan, tepkici bir üslupla gelişmiştir. Bu süreçte sömürgecilik deneyimi yaşamamış İslam ülkelerinde aydınlar, Batılı değerleri de dikkate alırken; sömürgeciliğe tepki olarak yükselen ve zamanla radikalleşen devrimci İslam anlayışında, Batı tamamen reddedilmiştir. Zira sömürgeleşen İslam ülkelerinde aydınlar, İslam'a anti-empyralist bir mücadele programı olarak başvurmuştur (Duman, 2003, s. 543-549). Kuzey Afrika'dan Güneydoğu Asya'ya kadar birçok İslami hareket, sömürgeciliğe karşı direniş ortamında şekillenmiştir (Ayoob, 2004, s. 2).

Siyasal İslam'ın en önemli isimlerinden Hasan el-Benna'ya göre, Müslümanlar empyralist güçlerin oyunları sonucu örf ve adetlerini yitirmişler; bölünerek birbirleriyle rekabet eder olmuşlardır. Ona göre, toplum tarafından İslamiyet hatalı algılanmakta olup sadece ibadetleri düzenleyen, ruhlara esenlik veren bir yapı olarak görülmektedir. Oysa İslamiyet, aynı zamanda dünyadaki kuralları belirleyen bir kanunlar bütünüdür. Bu kapsamda Müslüman toplumlar arasında birlik sağlanmalı ve yöntem olarak cihat uygulanmalıdır. Siyasal İslam'ın diğer bir önemli ismi Seyyid Kutub da bir toplumda adaletin sağlanabilmesinin, İslami ilkelere göre bir sistem kurulmasıyla mümkün olabileceğini savunmuştur. Kutub, kapitalizm ve komünizmin çökeceğini, siyasal İslam'a dönüşün sağlanacağını öngörmüştür. Ona göre İslami inanç sisteminde, cahiliye toplumunun politik sistemi ile mücadele ilkesi, cihattır. Cihat, Müslümanlar için bir görev olmanın yanı sıra bir haktır ve sonuca gidebilmek için kaçınılmazdır. Öncelikle politik sistemin kontrolü ele geçirilmelidir. Baskıcı politik sistemlerin yok edilmesinden sonra, şeriatla yönetilen İslami devletler tesis edilecektir. Akabinde "*Daru'l Harp*" ile karşılıklı anlaşmalara dayanan bir barış sağlanamazsa, savaş sürdürülmelidir (Hüseyin, 2004, s. 134-143). Kutub açıkça terör çağrısı yapmamış olmakla birlikte, bazı eserleri ve devrimci görüşleri, daha sonrasında El Kaide, DEAŞ ve Mısır İslami Cihat gibi Selefî kökenli terörist örgütlere esin kaynağı olmuştur (Ahmed, 2024, s. 1205).

Hasan el-Benna ve Seyyid Kutub, Müslüman Kardeşler (İhvan-ı Müslimin) hareketini kurmaları akabinde, Mısır'da ve Arap ülkelerinde hızla taraftar kazanmakla birlikte siyasal iktidarı ele geçirme hususunda başarılı olamamışlardır. İran'da ise Ayetullah Humeyni ve Ali Şeriatî gibi isimler, hedeflerine ulaşarak kendilerince bir İslam devleti kurmayı başarmışlardır. Devrimci bir nitelik ile kurulan İran İslam Cumhuriyeti'nde, Humeyni'nin fikirleri temel alınmıştır. Buna göre, İslamiyet politik bir din olduğu için ulema, toplumsal gelişmelere karşı seyirci kalmamalı, özellikle camileri kullanarak yönlendirici nitelikte rol üstlenmelidir. Bu kapsamda, arzu edilmese de bazen sonuç alabilmek için şiddet kaçınılmazdır. İslam devrimi, tüm dünyaya ihraç edilerek ezilenlerin hakları korunmalıdır. Zira İslamiyet, kendilerini hakka ve adalete adanmış militanların dinidir. Oysa emperyalistler yüzünden İslamiyet, en önemli yönlerinden olan devrimci özelliğinden yoksun olarak öğretilmektedir (Hüseyin, 2004, s. 151-161).

Siyasal İslam konusunda daha radikal bir akım ise Vahhabilik hareketidir. Vahhabilik, Necd bölgesinde 18. yüzyıl ortalarında, Hanbeli Mezhebinin katı dini yorumundan doğmuştur ve itikadi olarak Selefi doktrinlere bağlıdır. Kurucusu, Selefilik'in önemli ismi İbn-i Tevmiye'nin eserlerinden referans alan Mehmed bin Abdulvahhab, İngiltere'den ve Emir Muhammed bin Suud'dan destek görmüştür. Vahhabilik, Müslümanlığın ilk dönemlerine dönüş çağrısı yapan, İslam'ın ilk dönemleri dışındaki tüm kültürel kazanımları reddeden, siyasal yönü ağır basan bir dini oluşumdur. Vahhabilik, diğer tüm inanç ve mezheplere karşı katı bir hoşgörüsüzlüğü yöntem olarak benimsemiştir. Kültürel çeşitliliği olmayan, homojen bir yapının bulunduğu Necd Bölgesinde, Vahhabilik üzerinden hoşgörüsüz bir toplum oluşturulmuştur. Suudi hanedanı da siyasal yapısını meşrulaştırma aracı olarak bu sert akımdan faydalanmıştır (Bodur, 2004, s. 201). Vahhabilerin, kutsal yerlerin hamisi olan Suudi ailesinin iktidarını destekleyeceği; kültür ve eğitim konularında edindikleri imtiyaz karşılığında, Krallığın ABD ile ilişkilerine göz yumacağı beklenmiştir. Ancak Suudi hanedanı ile Vahhabiler arasındaki bu toplumsal sözleşme, 1980'lerden itibaren toplum içinde ABD'ye karşı yükselen öfke ile aksamaya başlamıştır (Ayoob, 2004, s. 4).

Tüm siyasal İslami akımlar, bir İslam devleti görüşünde birleşmekle beraber; iktidarın nasıl ele geçirileceği konusunda ihtilaflar yaşamışlardır. Ürdün'deki Müslüman Kardeşler parlamento seçimlerine katılırken, Pakistan'daki Cemaat-i İslami ve Sudan'daki Müslüman Kardeşler askeri darbelerle karışmış, Mısır İslami Cihat Hareketi ise suikastları ve terörist eylemleri yöntem olarak seçmiştir. Malezya'da İslamcı hareket Abim, 1983 yılında hükümet ortağı olarak maliye bakanlığını elde etmiş, İslamcı öğrenciler ise devlet yönetimine aktarılmıştır. Böylece bu hareket, belki de aksi halde savaşa politik sisteme entegre edilmiştir. Katılımcılık yöntemi, fikirlerin şiddetten uzak savunulmasına imkân verdiği gibi, aşırılık yolundaki radikal İslamcı hareketlerin de parçalanmasını sağlamıştır (Karlsson, 2005, s. 96-98).

Tunus'ta başlayarak Arap coğrafyasına önemli oranda etki eden Arap Baharı sürecinde, 2012 yılında Muhammed Mursi'nin Cumhurbaşkanı seçilmesi ile Mısır'da iktidarı ele geçirmeyi başaran Müslüman Kardeşler'in faaliyetleri, ülkedeki çeşitli gruplarda ciddi huzursuzluğa sebep olmuştur. Yaşanan huzursuzluklar akabinde 2013 yılında gerçekleşen askeri darbe ile Mursi yönetimine son verilmiş ve Mısır ile birlikte birçok Arap devleti, Müslüman Kardeşleri terör örgütü olarak ilan etmiştir (BBC News, 2019). Diğer yandan, bu hareketleri yeraltına geçmeye zorlamak yerine, politikalarının açık bir politik sistemde

sorgulanmasını sağlamak, hatta çoğunluğu sağladıkları yerlerde yönetime ortak olmalarına izin vermek, bu hareketlerin yönetimde yıpranmasıyla çekim güçlerinin azalmasına yol açabilmektedir (Karlsson, 2005, s. 107-110).

Neticede Ortadoğu’da ve benzer şekilde Batı ülkelerindeki gettolarda yaşayan Müslüman gençler nezdinde, radikalime ve terörizme dönüşme potansiyeli yüksek olan kimlik çatışmaları, modernleşme, etnik ayrımcılık, sosyal adaletsizlik gibi olgular yoğun olarak yaşanmıştır. Söz konusu duruma tepki olarak düşünsel boyutta başlayan radikalizmin, zamanla aşırıcılığa yönelmesi ve hedeflerine ulaşmak amacıyla etki-tepki mekanizmaları çerçevesinde şiddeti araçsallaştırması ise beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir (Kurum ve Avcı, 2018, s. 58-59). Ortadoğu’da Batı’ya karşı olumsuz tepkilerle yaşanan gelişmeler, İslam’ın siyasallaşmasına ve çeşitli siyasal İslam hareketlerinin doğmasına sebep olmuştur. Açığa çıkan ideolojilerin sisteme katılımının engellenerek yeraltına itilmesi ise radikal gruplar tarafından, müzahir kitlelerin kimlik hassasiyetinin istismar edilmesine ve akabinde şiddetin araçsallaştırılarak sistematik hale dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Böylece radikal unsurlardan oluşan gruplar, İslami kimliği istismar ederek örgütlenirken; şiddeti araç kılan terör eylemlerini meşrulaştırma amacıyla da cihat kavramını suistimaline başvurmuşlardır.

Cihat Olgusunun İstismarı

İslam sözcüğü, Arapça "*se-le-me*" kökünden türemiş olup anlamı "*barış*"tır. İslam kelime kökeninden de anlaşıldığı üzere bir barış, dirlik ve düzen dinidir. İslamiyet’i tebliğ ve İslam’a davet, barışçıl ve iyi ilişkilerin olduğu bir ortamda tercih edilir. İslam’ın zorla ve baskı ile kabul ettirilmeyeceği, baskı altında gerçekleşecek imanın geçersiz olduğu da Kur’an-ı Kerim’de belirtilmiştir.¹

Barış dini olan İslam’ın, terörizm gibi bir kavramla anılmasında en önemli etkenlerden biri, fanatik söylemlere sahip radikal İslamcılarının, terör yöntemlerini Allah yolunda yaptıklarını ifade etmeleri ve bu eylemleri cihat olarak tanımlamalarıdır. Diğer taraftan, Batı dünyası tarafından da söz konusu fikirler İslamiyet’e mal edilmiş; cihat, bütün dünyayı İslam’ın tahakkümü altına alma fikrini yansıtan, salt militan bir ideolojinin temeli olarak tanımlanmıştır (Kalın, 2016, s. 165).

Cihat, Arapça "*güç ve gayret sarfetmek, bir işi başarmak için elinden gelen bütün imkânları kullanmak*" anlamına gelen "*cehd*" kökünden türemiş ve "*dini emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslâm’ı tebliğ, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermek*" şeklinde geniş tanıma sahip bir olgudur. Kısaca cihat, "*nefisle mücadele, İslâm’ı tebliğ ve düşmanla savaşa*" şeklinde özetlenen bir terimdir (Özel, 1993). Fıkhi olarak ise cihat, İslam’ın dünya üzerine yayılması ve tüm toplumlara ulaştırılması amacıyla yapılan savaşlar olarak değerlendirilmektedir. Genel kabul gören yorumsal tasnifine göre, cihadı ikiye ayırmak mümkündür: büyük cihat ve küçük cihat. Büyük cihat, insanın kendi nefesine karşı

¹ "Dinde zorlama yoktur. Doğruluk sapıklıktan açıkça ayrılmıştır." (Bakara Suresi 2/256); "Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündeki insanların hepsi toptan iman ederdi. Hal böyle iken mümin olmaları için insanları sen mi zorlayacaksın!" (Yunus Suresi 10/99); "Öğüt ver, çünkü sen ancak öğüt verensin. Onların üzerinde zorlayıcı değilsin." (Gaşiye Suresi 88/21-22); "Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütlerle davet et ve onlarla, en güzel olan neyse onunla mücadele et." (Nahl Suresi 16/125).

yürüttüğü mücadeledir. Buna göre insan, Allah'ın emir ve yasaklarını öncelikle kendisi uygulamalı ve örnek olmalıdır. Zira bu husus, amaçlanan toplumu oluşturmanın temelidir. Küçük cihat ise Allah'ın emir ve yasakları konusunda diğer insanların bilgilendirilmesi için gerekli mücadeleyi göstermektir. Bu noktada “*Daru'l Harp*” ve “*Daru'l İslam*” kavramları önem kazanmaktadır. Daru'l İslam'da, yani Müslümanların çoğunlukta olduğu yerlerde harp yöntemleri ile cihat söz konusu değilken, Daru'l Harp denilen gayrimüslimlerin yaşadığı yerlerde, Daru's Sulh yani barış hali söz konusu değilse harp yöntemleri söz konusudur (Arı, 2005, s. 41-42).

İslamiyet'te cihada harp ciheti ile başvurmanın, ancak haklı savaş (*bellum justum*) gerekçesi ile mümkün olacağına; ayrıca savaşın hangi kurallar doğrultusunda sürdürüleceğine (*jus in bello*) dair hükümler mevcuttur.² İslamiyet, eşyanın tabiatında var olan çatışma ve savaşı kabul etmiş, savaşla ilgili yasalar ve düzenlemeler koyarak harp tahribatını sınırlı tutmayı amaçlamıştır. İslam öğretilerinde Kur'an-ı Kerim, hadisler ve sünnet temelinde savaşın haklı gerekçeleri belirlenmiş, bu çerçevede savaşırken sivillere zarar vermemek, savaş esirlerine iyi davranmak gibi kurallar açıkça belirtilmiştir. Neticede savaşın, Allah yolunda ve haksızlığa neden olmayacak şekilde ifa edilmesi esastır (Özel, 2007, s. 46-49; Karlsson, 2005, s. 165-167; Karadeli, 2015, s. 79-81; Taslaman, 2012, s. 32-38). Oysa Selefi cihat anlayışında, ‘orantısız yanıt doktrini’ adı altında, kafirler tarafından öldürülen Müslüman sivillere misilleme olarak aynı şekilde sivil hedeflerin vurulmasının meşru olduğu yönünde, İslam tarihinde örneği bulunmayan görüşler öne sürülmüştür (Kurtuluş, 2011, s. 486). Bu açıdan değerlendirildiğinde, meşruiyetleri bulunmayan ve savaşan-sivil ayrımı gözetmeksizin terör eylemlerinde bulunan örgütlerin, faaliyetlerini bir cihat olarak sunmak suretiyle militanlarını mücahit, ölümlerini de şehit olarak tanımlaması, cihat kavramının ne kadar açık bir suistimale maruz kaldığının kanıtıdır.

El Kaide Terör Örgütü'nün Yükselişi

İkinci Dünya Savaşı sonrası yorgun Avrupa güçlerini geride bırakarak, dünya politikasında başat aktörler haline gelen ABD ve SSCB arasındaki Soğuk Savaş sürecinde, SSCB Ortadoğu'da nüfuzunu artırmak ve Hint Okyanusu'na doğru genişleyerek ABD'nin kendisine yönelik çevreleme politikasını kırmayı hedeflemiştir. ABD yanlısı Şah rejiminin hüküm sürdüğü İran'da, 1979 yılında gerçekleşen anti-empyralist söyleme sahip ‘İslam Devrimi’, SSCB açısından Ortadoğu'da hakimiyet alanını genişletmek için önemli bir fırsat ortaya çıkarmıştır. Bu süreçte SSCB, güneye doğru ilerleyişinin önünde engel teşkil eden ve jeo-stratejik açıdan önemli bir alanda bulunan Afganistan'ı işgal etmiştir. Ancak Sovyet Orduları, dönemin Marksist hükümetinin çağrısıyla 1979 yılında girdikleri Afganistan'da, zorlu arazi koşullarında geçen dokuz yıllık bir savaşla karşılaşmıştır (Armaoğlu, 2007, s. 761-772).

Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri, İran ve Afganistan'da gelişmeler üzerine, SSCB'nin güneye doğru etkisini geliştirip körfezdeki limanlar üzerinden sıcak denizlere ulaşma ve

² “Saldırıya uğrayanlara zulme mâruz kaldıkları için savaş izni verildi. Allah onları muzaffer kılmaya elbette kadirdir.” (Hac Suresi 22/39); “Size karşı savaşanlarla siz de Allah yolunda savaşın, fakat aşırılığa sapmayın; Allah aşırılığa sapanları sevmez.” (Bakara Suresi, 2/190); “Eğer barışa yanaşırlarsa sen de yanaş ve Allah'a güven.” (Enfal Suresi, 8/61).

bölgedeki petrolün denetimini ele geçirme tehdidine karşı harekete geçmişlerdir (Arı, 2004, s. 365-366). Bu süreçte ABD, Pakistan, Suudi Arabistan gibi ülkelerden yardım alan ve ‘mücahitler’ olarak adlandırılan İslami motifli savaşçılar, Sovyet Ordularını durdurarak geri püskürtmeyi başarmış ve SSCB’nin etki alanının Hint Okyanusu ile Umman Körfezi’ne doğru yayılmasını önlemiştir.

ABD, bu savaşta mücahitler arasındaki dağınıklığı gidermiş ve onlara açıktan destek vermiştir. ABD, Afgan cihadını organize ederken bir taraftan dünyadaki Müslümanları SSCB’ye karşı harekete geçirmeyi, diğer yandan Şii azınlık ile Sünni çoğunluk arasındaki doktrinsel ayrımı bir siyasi bölünmeye dönüştürmek suretiyle İran’ın İslam Devrimi ihracını önlemeyi hedeflemiştir. Savaşın bir cihat olarak lanse edilmesiyle, CIA tüm dünya Müslümanlarından gönüllüler aramıştır. Bu süreçte ABD, Pakistan ve Suudi Arabistan’ın da yardımıyla, farklı bölgelerden bulabildiği en köktendinci savaşçılardan oluşan, yaklaşık yüz bin paralı askeri silahlandırıp eğitmiştir. Dahası, Noam Chomsky’ye göre dönemin ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinski, Rusya’yı Afganistan tuzağına ABD’nin çektiğini ve söz konusu mücahitlerin işgalden altı ay önce desteklenmeye başladığını ifade etmiştir. Atılacak tohumların Şii karşıtı bir etki yaratabilmesi için, gözler keskin Sünni anlayışının temeline, Vahhabi Suud Krallığına çevrilmiştir. Söz konusu dönemde Suudi gizli servisi tarafından, Kraliyet sarayına yakın bir ailenin oğlu olan Usame Bin Ladin, ABD’nin onayıyla mücahitlere yardımları ulaştırmak üzere Afganistan’a gönderilmiştir (Chomsky, 2002, s. 65-74; Özel, 2007, s. 10-11).

Suudi Arabistan’da seçkin ve zengin bir genç olmakla birlikte Vahhabi anlayışın katı hakimiyetinde yetişen Bin Ladin, SSCB’nin Afganistan’ı işgaline karşı mücadelesi esnasında El Kaide örgütünü kurmuştur. Ancak Afganistan’daki savaşın sona ermesinin ardından Bin Ladin, Irak’ın Kuveyt’i işgali sürecinde Suudi Arabistan’ın ABD tarafından korunmasına karşı çıktığı için etkisizleştirilerek pasif hale getirilmek istenmiştir. Bunun üzerine Bin Ladin, gizlice Sudan ve Afganistan’a geçerek faaliyetlerini sürdürmüştür (Esposito, 2003, s. 25-34). Bin Ladin, Afganistan’daki direniş sonrasında SSCB’nin yıkılma sürecinin başladığı gibi, sistemsel olarak bir çöküşün eşiğinde olduğuna inandığı ABD’ye karşı da yıkıcı bir zafer kazanılabileceğini düşünmüştür. Ancak Bin Ladin, Sovyet Ordusunun aksine sahada karşılarına çıkmayan, teknolojik araçlar ile uzaktan bombardımanların arkasına sığındığını belirttiği ABD Ordusu ile mücadelede, terörist eylemlerin işe yarayacağını savunmuştur (Hoffman, 2002, s. 310-311).

Sovyet Ordusunun çekilmesi akabinde, Afganistan’da bulunan ve Seyyid Kutub’un cihat ideolojisi ile yetişen radikaller ile El Kaide örgütlenmesi, kendileri açısından ideal bir yaşam alanı edinmişlerdir. Taliban’ın ülkede kontrolü ele geçirmesiyle birlikte, El Kaide devlet içinde devlet kurma imkânı yakalamıştır (Ayoob, 2004, s. 4). Söz konusu militanlar, SSCB işgalinin sona ermesi ile radikal kimliklerinden vazgeçmemiş; Balkanlarda Bosna-Hersek Savaşı ve Kafkasya’da Çeçen direnişinde etkin olarak yer almışlardır. Özellikle ABD’nin Irak’ı işgali sonrasında söz konusu kuşaktan birçok radikal unsur, Irak’taki El Kaide yapılanmalarına katılarak terör örgütlerinin sahada tecrübeli savaşçı ihtiyacını karşılamıştır (Kurt, 2019, s. 134).

I. Körfez Savaşı’nda ABD’nin bölgede üsler kurarak konuşlanması sonucu El Kaide, bu kez ABD’ye karşı konumlanmış ve 11 Eylül saldırıları ile doruk noktasına ulaşacak bir

Batı karşıtı terörist organizasyona dönüşmüştür. Sonrasında El Kaide örgütünün içinden Selefi motivasyon ile hareket eden birçok terör örgütü filizlenmiştir. Elbette bunların en meşhuru, Irak'taki güç boşluğundan doğan ve Suriye İç Savaşı ile yaşam alanını genişleterek küresel bir tehdide dönüşen DEAŞ olmuştur. ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgal etmesinin ardından ortaya çıkan askeri ve siyasi güç boşluğu, Şii milis grupların güçlenmesine ve İran'ın vekil aktörler aracılığıyla Irak üzerindeki etkisini artırmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum, özellikle Sünni topluluklar arasında siyasi ve toplumsal dışlanmışlık algısını derinleştirerek mezhepsel gerilimleri tırmandırmıştır. Söz konusu ortam, DEAŞ gibi radikal yapıların taban bulmasını kolaylaştıran bir sosyolojik alan açmıştır (Ababakr, 2022, s. 14-24). Bu gelişmeler sonucunda ABD'nin köktendinci terörizmle mücadele adı altında yürüttüğü savaş ters tepmiştir. ABD'nin Afganistan ve Irak'ı işgalinde izlediği politikalar, Ortadoğu'da İslami kimliği istismar eden terör örgütlerini daha güçlü hale getirmiş, DEAŞ gibi yeni filizlenen örgütlerin insan kaynağı potansiyelini artırmıştır (Karaağaç, 2020, s. 9).

İslami Kimliğin Güvenikleştirilmesi

Soğuk Savaş Sonrası oluşacak yeni dünya düzeni için İslam'ın siyasallaştırılması kapsamında 1979 senesi, yeni bir sürecin başlangıcı olmuştur. ABD, bir yandan Batı karşıtı olan İran İslam Devriminde siyasal İslam'ın tam karşısında dururken; diğer yandan SSCB'nin Afganistan'ı işgaline karşı en etkin mücadele seçeneği olan siyasal İslam'ın tohumlarını bilinçli bir şekilde Arap yarımadasından bölgeye yaymış ve desteklemiştir. Sovyet ordularının Afganistan'dan çekilmesi ve 1990'lı yıllarda Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra, ABD tarafından siyasal İslam bu kez yeni dünya düzeninin tesisi çerçevesinde güvenikleştirme konusu olarak kullanılacaktır.

ABD'nin Güvenikleştirme Politikası

Güvenikleştirme, Soğuk Savaş sonrası dönemde, yeni güvenlik anlayışı kapsamında hızla gelişen Kopenhag Okulu'nun literatüre kazandırdığı bir kavramdır. Okulun önemli isimlerinden Ole Waever tarafından 1995 yılında öne sürülen güvenikleştirme kavramı, esasen güvenliğe söz-edim kapsamında yaklaşan konstrüktivist bir temel üzerine kuruludur (Baysal ve Lüleci, 2015, s. 63). Waever, güvenikleştirme yaklaşımı ile iktidar sahiplerinin kitle iletişim araçlarını kullanarak söylem üzerinden bir olgu veya olayı güvenlik alanına taşımasına dikkat çekmektedir. Buna göre söylemler üzerinden inşa edilen gerçeklikler, kamusal açıdan güvenlik algısına dönüştürülmektedir (Karabulut, 2021, s. 65-66).

Waever güvenliğin, literatürde genel olarak bir tehdidin varlığına karşı özgürlük hali olarak değerlendirildiğini vurgulamış; tarihsel olarak güvenliğin, devletlerin birbirlerine ve egemenliklerine karşı tehdit oluşturduğu, iradelerini karşı tarafa dayatmaya çalışıp bağımsızlıklarını savundukları bir alan olduğunu belirtmiştir. Öte yandan tarihsel açıdan güvenliğin en önemli alanı olan askeri güvenlik sektörü, II. Dünya Savaşı sonrası giderek önemini yitirmiştir. Bu nedenle devletlerin de askeri savunma haricinde farklı alanlarda konuları, güvenliğe tehdit olarak oluşturması doğaldır (Waever, 1995, s. 48-52).

Waever'a göre güvenlik ve güvensizlik hali, karşılıklı bir zıtlık durumu oluşturmaz. Güvenlik, bir tehdide karşı tepki verilebilen durumu ifade ederken, güvensizlik, tehdide karşı tepki verilemeyen durumdur; ancak her iki durumda da tehdit mevcuttur. Bir

gelişmeyi güvenlik sorunu olarak tanımlamak, devletin belirli haklarını ortaya çıkarır. İktidar sahipleri, konuları güvenlikleştirme yoluyla kontrol altına alma eğilimindedirler. Bu nedenle bir konu, iktidar tarafından tehdit olarak tanımlandığında, güvenliğe yönelik tehdit haline gelir. Bu süreçte politik elitlerin, kendi çıkarlarına ulusal güvenlik adı altında söylem kazandırmaları da sık rastlanılan bir durumdur. (Waever, 1995, s. 54-57) Bu kapsamda bir konu, iktidar elitleri tarafından korunması gereken güvenlik objesine yönelik bir tehdit olarak tanımlandığında ve bu tanım kamuoyu tarafından benimsendiğinde, bir güvenlik meselesi haline gelir.

Tarihsel açıdan ABD, kendi ülkesinde sürekli destek gören izolasyonist politikayı, bir düşman ve yakın tehdit varlığının kendi halkına ispatı ile terk edebilmiştir. ABD, I. Dünya Savaşı ile terk ettiği izolasyonist politikanın neticesinde küresel bir güç haline gelmiş; küresel pazarların hakimiyetini ele geçirerek kurduğu hegemonyayı hem askeri alanda sert güç ile hem de kültürel alanda yumuşak güç ile muhafaza etmiştir. Bu kapsamda ABD, tarihteki diğer hegemonya örneklerinden daha üstün bir hakimiyet elde etmiştir. Ancak ulusal çıkarların korunmasında yumuşak gücün kullanımı, askeri gücün manevra alanını sınırlandıran bir etken olmuştur. Küreselleşmenin ivmelendiği ve uluslararası iş birliğinin kurumsallaşarak küresel kamuoyunun sistemle karşılıklı etkileşim kazandığı ortam, ABD açısından yumuşak güç uygulamalarının imkân ve kabiliyetlerini artırmakla birlikte, askeri gücün kullanımı noktasında ciddi bir sınırlandırıcı haline gelmiştir (Nye, 1990, s. 162-171). Bu kapsamda ABD, askeri eylemlerine yönelik manevra alanını meşrulaştırabilmek için, belirli hedefleri tehdit olarak inşa edecek söylemlere ve güvenlikleştirmeye başvurmak durumunda kalmıştır. Güç paradoksu yaşayan ABD, uluslararası hukuk ve demokratik değerlere dayanan sistemin temsilcisi olmasına rağmen, güvenlikleştirme üzerinden olağanüstü önlemlerle kendi temsil ettiği sistemi aşındırmıştır (Pappan, 2025, s. 18-19).

ABD, Soğuk Savaş boyunca SSCB ve komünist ideolojiyi güvenlikleştirmiş, ABD halkını ortak bir düşman söylemi ile bir ulus bilincinde hizalamıştır. Ancak SSCB'nin dağılması ile birlikte, ABD'nin küresel müdahalelerine zemin sağlayacak bir ortak tehdit unsuru kalmamıştır. Soğuk Savaş boyunca düşman motivasyonunu sağlayan komünizmin yıkılmasıyla, ABD açısından yeni bir düşman yaratılması, aktif ve hatta proaktif dış politika için gerekli olmuştur. İşte bu süreçte “*Küresel Terörle Mücadele*” (*Global War on Terror*) çerçevesinde söylem edinilen İslami kimlik, ABD'nin güvenlik gündemine girmiş ve Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin güvenlik gündeminin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir (Buzan ve Waever, 2009, s. 253-76; Çavuşoğlu, 2023, s. 147).

11 Eylül Saldırıları ve Batı'da İslami Kimliğin Güvenlikleştirilmesi

Soğuk Savaş'ın sona ermesi akabinde ABD içinde muhafazakar toplum yapısı güçlenmiş, Hristiyan kimliğe vurgu yükselmiştir. Buna karşılık, kimlik inşasının ‘öteki’ ihtiyacını dolduracak unsur, doğal olarak İslam olmuştur. Bu süreçte ‘Batı’ kimliği demokrasi, insan hakları, bilimsel gelişme gibi bir medeniyet timsali olarak inşa edilirken, öteki medeniyet olarak söylem edinilen İslam, geride kalmışlığın sembolü olarak sunulmuştur (Altuntaş, 2007, s. 275). Bahse konu kimliksel cepheleşmenin kuramsal temeli ise Samuel Huntington'ın ‘medeniyetler çatışması’ teorisi ile kavramsallaştırılmıştır. Huntington, çok kutuplu yeni dünya düzeninde çatışmaların kaynağının kültürel olacağını, din temelinde kültürel gruplaşmaların yükseleceğini, düşmanlıklar üzerinden kültürel

birlikler inşa edileceğini, Batı medeniyeti ile Batılı olmayan medeniyetler (özellikle İslam dünyası ve Çin olmak üzere) arasındaki mücadelenin, küresel politikanın belirleyicisi olacağını savunmuştur (Huntington, 2006, s. 20-28).

El Kaide terör örgütü tarafından 11 Eylül 2001 tarihinde, New York'ta bulunan Dünya Ticaret Merkezi kulelerine yönelik olarak eşzamanlı kaçırılan uçaklarla gerçekleşen terörist saldırı, ABD gibi hegemon bir kuvvetin yaşadığı güvenlik zafiyeti açısından, tüm dünya için şok etkisi yaratmıştır. Hatta böyle bir saldırının gerçekleşmiş olabilmesi birçok komplo teorilerini de beraberinde getirmiştir. Zira küresel güçler dünya üzerindeki tüm iletişim ve ulaşım kanallarını denetleyebilme imkanına sahipken, terör örgütlerinin ancak gizli servis bağlantıları ile faaliyet gösterebilecekleri, aksi takdirde istihbarat, karşı istihbarat, eğitim, lojistik ve teknik ihtiyaçlarının sağlanmasının zor olduğu bir gerçektir (Özel, 2007, s. 12).

Bruce Hoffman, 11 Eylül saldırılarının terörizm tarihinde eşi benzeri görülmemiş bir vaka olduğunu; eş zamanlı bir şekilde gerçekleştirilen eylemde, organizasyon, motivasyon ve lojistik yeteneğinin emsalsiz olduğunu belirtmiştir. Hoffman'a göre, 11 Eylül saldırısı öncesinde dirençli bir karşı terörizm mücadelesi sürdürecektir politik iradeye sahip olmayan ABD'de, bu saldırı sonrasında yaşanan değişimle, terörizme karşı sistematik, küresel ve süreklilik içeren bir şekilde mücadele için gerekli kamuoyu desteği ve politik irade sağlanmıştır (Hoffman, 2002, s. 303-306).

11 Eylül, Bush yönetiminin ABD'nin küresel üstünlüğünü sürdürmeyi amaçlayan güvenlik politikasını mümkün kılan bir meşrulaştırıcı araç işlevi görmüştür. ABD'nin güvenlik stratejisi ve maliyetini normal kılacak somut düşman eksikliği, 11 Eylül'ün katalizör etkisi ile doldurulmuştur. Terörist saldırılar, öteki bir kimlik üzerinden tehdit algılama ihtiyacını doldurmakla kalmamış; ABD'nin ekonomik, siyasi ve askerî açıdan küresel üstünlüğünü koruyup genişletecek politikalara öncü olmuştur (Dunmire, 2009, s. 195-217). ABD dış politikası, Bush yönetiminin 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi ile kurumsallaşan 'önleyici meşru müdafaa doktrini' çerçevesinde yeniden şekillenmiştir. Küresel terörizmle mücadele söylemiyle, sert güce dayalı proaktif politikaları işaret eden Bush Doktrini, Afganistan ve Irak müdahaleleriyle ABD'nin sadece jeostratejik konum edinmesini, enerji piyasaları ve bölgesel güç konularında hakimiyetini artırmasını sağlamakla kalmamıştır. Söz konusu politika değişikliği ile ABD, kendi dünya düzeni anlayışını gerekirse askeri kapasitesini kullanarak tesis etmeye hazır olduğunu göstermiştir. Böylece ABD, hem hegemon konumuna karşı olası meydan okumalara karşı gücünü göstermiş hem de iş birliğinden uzak politikalar izleyen müttefiklerini daha uyumlu bir çizgiye getirmiştir (Jervis, 2003, s. 386-388).

11 Eylül saldırıları sayesinde, söz konusu dönemde ABD'de iktidarı elinde tutan neo-muhafazakârlar, ihtiyaç duyulan güvenikleştirmeyi sözde İslami terör söylemleri üzerinden perçinlemiş ve amaçladıkları saldırgan dış politika unsurlarını kullanmak için meşru bir zemin bulmuşlardır. SSCB'nin dağılması akabinde ortaya çıkan tehdit boşluğu, 11 Eylül saldırılarının dramatik etkisi ile doldurulmuş ve saldırgan ABD Dış Politikasının dayandırılacağı bir güvenikleştirme sağlanmıştır. ABD'nin tüm insanlığın geleceği adına hareket etme görevini haiz olduğu eğilimi öne çıkarılmış, böylece ABD'nin El Kaide ve Taliban ile mücadele adı altında Afganistan'a müdahalesi meşrulaştırılmıştır (Buzan, 2008, s. 119-120).

Dönemin ABD Başkanı George W. Bush tarafından, 11 Eylül saldırıları sonrasında yürütülen ve medyanın da dahil edildiği kampanyada, güvenlikçi bir söylem ile öteki olarak tanımlanan İslam, ABD değerlerinin tersi olarak inşa edilmiştir. Böylece Bush yönetimi tarafından, İslam bilinçli bir şekilde güvenlikleştirilmiştir. Hatta ABD'nin Ortadoğu'ya müdahale sürecinde, Bush yönetimi terörle mücadeleyi 'haçlı seferi' (*crusade*) olarak nitelendiren söylemler kullanmış; özellikle İslam dünyasında tepki çekmesi üzerine kısa bir süre sonra bu ifadeden vazgeçilmiştir. Söz konusu kampanya kapsamında, Ortadoğu bölgesinde İslam kimliğinin Batılı demokratik değerler ile uyuşmadığı söylemleri öne çıkarılmıştır. Bu çerçevede demokrasinin teşviki, ulusal güvenlik meselesi haline getirilmiş, bölgeye müdahale için meşru bir gerekçe olarak sunulmuştur. Bush dönemi sonrasında Barack Obama yönetimi tarafından söz konusu söylem terk edilmiş ve İslam toplumlarına karşı iş birliği temelinde mesajlar verilmiş olmakla birlikte; Obama döneminde de ABD'nin Afrika, Ortadoğu ve Afganistan'daki askeri uygulamaları değişmemiştir (Shipoli, 2018, s. 309-313).

ABD, Ortadoğu bölgesine müdahale için Batılı demokratik değerlerin bölgeye entegrasyonunu, önleyici bir güvenlik gerekliliği olarak empoze etmeye çalışmıştır ancak söz konusu husus birçok çelişki ihtiva etmektedir. Örneğin Endonezya'da yaptığı katliamlara ve anti-demokratik uygulamalara rağmen ABD yanlısı Suharto yönetimine ABD'nin verdiği destek, demokrasi ihracına zıt bir politika olarak öne çıkmaktadır (Chomsky, 2002, s. 65). Bir diğer örnek olarak, Ortadoğu'da Vahhabi-Selefi yorumların kaynağı durumunda olan ve birçok Selefi terör örgütüyle organik bağları bulunan Suudi Arabistan Krallığı, ABD'nin müttefiki olduğu için tehdit olarak algılanmamaktadır (Karlsson, 2005, s. 100). Öte yandan dışarıya yönelik demokratik söylemlerin aksine, 11 Eylül sonrasında ABD'de terörizmle mücadele yasalarında özgürlükleri kısıtlayıcı değişiklikler yapılmıştır. Terörizmle mücadele kapsamında ABD yönetimine geniş gözlem ve takip yetkileri verilmiş, sivil haklar ve demokratik değerlerin gerektiğinde sınırlandırılması yönünde düzenlemeler getirilmiştir (Benkler, 2013).

ABD'nin Ortadoğu'ya müdahalelerinin ve mevcudiyetinin artması, tepkisel olarak radikal direniş örgütlerinin de etkinliğini artırmıştır. İşgal ve sömürüye karşı direniş adı altında terör eylemlerini normalleştirme cihetine giden söz konusu örgütler, küresel çapta militanlar yetiştirip cihat olgusunun istismarı üzerinden sansasyonel eylemler gerçekleştirmiştir (Roy, 2003, s. 176). ABD'nin Ortadoğu'da radikalizme karşı attığı her adım, ateşe atılmış bir oduna dönüşerek radikal örgütlenmelerin vasatını geliştirmiştir. Neticede ABD'nin Ortadoğu'da yaktığı kıvılcım, karşılıklı olarak kendisini besleyen devasa bir ateşe bir dönüşmüştür.

Her terör eylemi, tepki olarak daha sert bir askeri karşılık üretir. Oysa terör örgütleri gayri nizami eylemlerle ABD gibi güçlü devletlerin askeri kapasitesini yok edemeyeceği gibi, ABD gibi güçler de yerel halk nezdinde tabanı olan terör örgütlerini askeri yollarla yok edemezler. Bu kapsamda küresel terörle mücadele, tarafların karşılıklı çıkarlarına dayalı kısır bir mücadele döngüsüne evrilmiştir. Bu mücadele üzerinden ABD, bir yandan kendisini demokratik değerlerin ve sivillerin savunucusu olarak sunarken, diğer yandan savunma bütçesi üzerinden savaş endüstrisinin çıkar gruplarına fayda sağlamaktadır. İslam dini üzerinden kimlik istismarı faaliyetinde bulunan radikal gruplar ise küresel cihat söylemi üzerinden, toplumsal grupları kendi etrafında seferber etme imkanı bulmaktadır.

Böylece eylem ve karşı eylem, her iki tarafın çıkarına olan “uzun savaş” ortamına katkıda bulunmaktadır (Kaldor, 2013, s. 13).

ABD’nin Ortadoğu’da ‘küresel terörle mücadele’ söylemi altında İslami kimliği güvenikleştirmesi bağlamında gerekli kuramsal zemin Rapoport’un modern terörizmin dördüncü dalgasında İslam’ı merkeze yerleştirmesi ile sunulmaktadır. İslam’ın ötekileştirilmesi ihtiyacını karşılayan asıl kuramsal çerçeve ise, yukarıda değindiğimiz üzere “Yeni Terörizm” olarak kavramsallaştırılmıştır. Kavrama yönelik literatürdeki tartışmalara rağmen, ABD ve İngiltere devlet yöneticileri tarafından 11 Eylül saldırıları sonrasında yeni terörizm söylemi sıkça kullanılmış, kavramın popülaritesini artırmak için kullanımı teşvik edilmiştir. Bu nedenle akademisyenler ve politikacılar arasında yeni terörizm olgusuna yönelik ilginin, söz konusu kavramın terörizmle savaş, önleyici askeri müdahale stratejisi ve özgürlükleri kısıtlayan iç güvenlik önlemleri için bir gerekçe sunduğu yönünde eleştiriler mevcuttur (Kurtuluş, 2011, s. 491-492). Neticede yeni terörizm olgusu ile amaçlanan hususun, güvenikleştirmenin kuramsal altyapısını daha iddialı söylemlerle inşa edip önleyici meşru müdafaa doktrinini daha kabul edilebilir kılmak olduğu söylenebilir. ABD’nin hiçbir haklı savaş unsuru ortaya koymaksızın Irak’ı işgalinin gerek kendi kamuoyunda gerek uluslararası kamuoyunda oluşturduğu meşruiyet sorunu göz önüne alındığında; ABD’nin yeni terörizm, dördüncü dalga terörizm, medeniyetler çatışması ve benzeri teorilere desteği gayet anlaşılır hale gelmektedir.

Güvenikleştirme kapsamında, sözde İslami terör mitini körükleyen ABD’nin faaliyetleri sonucunda, İslamiyet’i yayılmacı ve militarist bir fikre indirgeyen bakış açısı yaygınlaşmıştır. Batı dünyasındaki ders kitaplarında İslam, fanatik ve şiddet yanlısı bir din olarak resmedilmiş; İslam’a karşı yeniden klasik oryantalist söylem kullanılmıştır. Batı medyasında İslam, Vahhabi-Selefi öğretiler veya radikal hareketlerin söylemleri üzerine dayandırılmıştır (Otterbeck, 2002, s. 153-155). Avrupa’da geçmişte ‘politik aşırıcılık’ olarak tanımlanan ve 2001 yılından önce nadiren kullanılan “radikalleşme” kavramı, özellikle 2005 yılından sonra Batı merkezli çalışmalarda ‘dini aşırılık’ anlamına indirgenmek suretiyle, terörizmle mücadelenin yeni bir aracı olarak kurumsallaştırılmıştır (Kurum ve Avcı, 2018, s. 39-51). Ayrıca, Batı literatüründe İslam ve terör arasındaki ilişkilendirmenin hasılası olarak, İslamofaşizm, İslamofobi, İslamikaze gibi olgular yaygınlaşmıştır (Altuntaş, 2007: 268). Neticede 11 Eylül saldırıları sonrasında yapılan kamuoyu yoklamalarında Müslüman ve Batılı toplumlar arasındaki sosyal mesafenin gitgide açıldığı görülmüştür. Buna göre ABD ve Avrupa halklarının önemli bir çoğunluğu, İslam’ın şiddeti meşru gören bir din olduğuna, İslami değerlerin demokrasi ile uyumuna ve İslami radikalizmin çok ciddi bir tehdit olduğuna inanmaya başlamıştır. Böylece terörizmle özdeşleştirilmeye çalışılan İslam, Batı değerlerinin ötekisi olarak kurgulanmıştır (Kalin, 2016, s. 161-167).

ABD’nin güvenikleştirme politikalarının Batı dünyasındaki yansıması ve Ortadoğu bölgesine askeri müdahalelerinin sonucu oluşan göç dalgalarının yakın coğrafya olarak Avrupa’yı derinden etkilemesi sonucu, Avrupa ülkelerinde de İslami kimliği güvenikleştirme kaçınılmaz olmuştur. Örneğin İsveç’te, henüz 1980’li yıllarda medyada İslami grupların şiddet eylemlerine ve saldırganlığına ilişkin haberler yayınlanmıştır. Bu süreçte, diğer haberlerin %25’i şiddetle ilgili iken İslam ile ilgili haberlerin %85’i şiddetle ilişkili olarak yayınlanmıştır. İsrail-Filistin meselesine yönelik protestolar, İran İslam Devrimi, petrol krizi gibi vakalar, İslami terörizm söylemi ile entegre edilerek medyada

popüler bir gündem olarak işlenmiştir. Akabinde Hakan Hvitfelt tarafından 1990'larda yapılan bir araştırmaya katılan İsveçlilerin yüzde 65'i İslam'a karşı olumsuz bakış açısına sahip olduklarını beyan etmiştir. Araştırmaya katılan çoğunluk, İslam'ın demokrasiyle bağdaşmadığını ve yayılmacı olduğunu değerlendirmiştir. Araştırmaları sonucunda Hvitfelt, kamuoyundaki olumsuz tutumun, İsveç medyasının İslam'ı şiddet ile ilişkilendiren haberlerin ürünü olduğu sonucuna varmıştır (Otterbeck, 2002, s. 151-153).

Fransa'da 2015 yılında Paris'te gerçekleşen terör saldırıları ve İslam ülkelerinden gelen düzensiz göçmenlerin artışına dair sorunlar akabinde, siyasal aktörler tarafından popülist çıkarları doğrultusunda İslamofobik söylemler ve stratejiler sergilenmiş, böylece İslam'ın güvenikleştirilmesi gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Emmanuel Macron dahil olmak üzere adaylar, kamuoyu desteği ve popülerlik uğruna İslamofobik söylemler geliştirmiştir. Fransız güvenlik bürokrasisi ise güvenikleştirme politikaları sayesinde, OHAL sürecinde yetkilendirildiği gözetleme ve fişleme gibi anti-demokratik imkanları, 2017 Terör Yasası ile olağan mevzuata dahil etmiştir (Alper ve Turan, 2023, s. 399-400).

Neticede 11 Eylül saldırıları, ABD'nin güvenikleştirme ihtiyacını karşılamış ve bu ülkeye hareket serbestisi sağlamıştır. Soğuk Savaş döneminin "*kızıl tehdit*" unsurunun yerini "*yeşil tehdit*" almıştır. ABD, oluşumunda dolaylı ve doğrudan katkısı olduğu radikal siyasal İslamcı grupları, kendi politikasının değil İslam dininin sorunlu bir sonucu olarak dünyaya servis etmiştir. Böylece ABD, sözde İslami terör olgusunu hem farklı coğrafyalarda çıkarlarının tesisini meşrulaştırmak hem de Batı ittifakını bir arada tutmak için kullanmıştır (Şahin, 2008, s. 48-52).

Sonuç

Tarih boyunca sosyal, politik ve kültürel sebeplerle şiddet içinde yoğrulmuş, zümrelerin çıkar çatışmaları ortamında bürokratik devamlılığı esas alan kurumsal devlet istikrarını sağlayamamış Ortadoğu toplumları, sömürgeci dönem sonrasında da çalkantılı bir süreç yaşamışlardır. Sömürgeci dönemin mirası olarak küresel sistem içinde geri kalmışlık, sosyal adaletsizlik, etnik ayrımcılık, dış müdahaleler, İsrail-Filistin sorunu gibi konular, Ortadoğu toplumlarında Batı'ya karşı ciddi bir tepki olarak fanatizm ve şiddet potansiyelini açığa çıkarmıştır. Batı destekli otoriter rejimlere karşı milliyetçilik, sosyalizm veya özgürlükçü akımlar gibi ithal ideolojilerin, iktidarı ele geçirdiği örneklerde dahi bekleneni verememesi ve kültürel değerlere uyum sağlayamaması, kitleleri ideolojik bir boşluğa düşürmüştür.

Toplumsal ideolojik boşluğu dolduracak olan siyasal İslam akımları, 20. yüzyılın ikinci yarısında sosyolojik ihtiyaçlara karşılık vererek hızla güçlenmiştir. Siyasal İslam hareketleri, toplumsal işleyiş ve siyasal alanın düzenlenmesi hususunda da İslam'ın esas alınması gerektiğini savunmuşlardır. Buna karşılık iktidar sahibi zümreler tarafından İslamcı hareketlerin sisteme katılımının engellenerek yeraltına itilmesi, radikalizmin körüklenmesine ve akabinde şiddetin araçsallaştırılarak sistematik hale dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Bu süreçte radikal unsurlardan oluşan gruplar, İslami kimliği istismar ederek toplumsal eğilimi kendilerine müzahir bir kitleye dönüştürme fırsatı yakalamışlar; şiddeti araç kılan terör eylemlerini meşrulaştırma amacıyla cihat kavramını gerçek bağlamından kopararak suistimal etmişlerdir.

Diğer yandan Batı'da ABD, askeri kapasitesi yanı sıra yumuşak güç üzerinden kurduğu hegemonya ile tarihsel örneklerinden ayrılmaktadır. Yumuşak güç ve demokratik değerler üzerinden kurulan bu üstünlük, ABD açısından sert güç kullanım alanını sınırlandırmaktadır. Bu nedenle ABD, güvenikleştirme politikası ile tehdit olarak inşa ettiği hedefler üzerinden askeri manevra alanını meşrulaştırma cihetine gitmektedir. ABD, Soğuk Savaş boyunca güvenikleştirdiği komünist ideoloji ve SSCB'nin tehdit olmaktan çıkmasıyla birlikte, küresel hegemonyasını korumak için askeri kapasitesini kullanma meşruiyetini önemli ölçüde yitirmiştir. Bu noktada, Sovyet tehdidine karşı özellikle Afganistan'ın işgali sürecinde ABD tarafından bölgeye yayılan siyasal İslam, radikalleşen örgütler sayesinde ABD tarafından yeni küresel tehdit olarak inşa edilmiştir.

11 Eylül terör saldırıları, SSCB'nin dağılmasının ardından ABD'nin karşı karşıya kaldığı tehdit algısı boşluğunu büyük ölçüde gidermiş ve yumuşak gücün ötesinde sert güce başvurması gerektiği noktada ABD dış politikasının dayandırılacağı bir güvenikleştirme sağlamıştır. ABD, radikal siyasal İslamcı grupları, kendi politikasının değil, İslam dininin sorunlu bir sonucu olarak dünyaya servis etmiştir. Özellikle Bush yönetimi tarafından yoğun bir şekilde uygulanan İslam'ın güvenikleştirilmesi kampanyası ile paralel olarak, medya üzerinden İslamofobik söylemler inşa edildiği görülmüştür. Akademide ise yeni terörizm, terörizmin dördüncü dalgası gibi teorilerle, küresel bir güce dönüşen terörizmin merkezine kuramsal olarak radikal dini faaliyetler yerleştirilmiştir. Böylece ABD, terörizme karşı küresel boyutta ve kararlı bir şekilde mücadele söylemi ile iç politikada gerekli kamuoyu desteğini ve politik iradeyi sağlamış; önleyici meşru müdafaa kapsamında Bush Doktrini ile kendi küresel düzenini askeri kapasitesi üzerinden pekiştirmiş ve farklı coğrafyalardaki çıkarlarının tesisi için yürüttüğü saldırgan politikaları meşrulaştırmıştır.

Son yıllarda Batı dünyasında akademi çevreleri ve medya organlarında, 11 Eylül terörist saldırıları ile yükselen ve DEAŞ terör örgütünün eylemleri ile zirveye ulaşan bir olgu olarak, "*İslami terörizm*" söyleminin inşa edilmesine sıkça rastlanmaktadır. Eylemlerinin temelinde İslami motivasyon olduğunu beyan eden tüm kişi ve örgütler tarafından düzenlenen terörist faaliyetler, 'İslami' nitelendirmesi ile sunulmaktadır. ABD'nin, SSCB'nin Afganistan işgalinde kendi yönlendirdiği unsurlarca kurulduğu bilinen El Kaide ve sonrasında onun türevleri olarak örgütlenen DEAŞ vb. terör örgütlerinin, İslam'ı temsil edemeyeceği açıktır. Buna karşın söz konusu örgütlerin faaliyetleri İslamiyet ile özdeşleştirilmeye çalışılmakta; İslam radikal yorumlamalara maruz bırakılarak şiddet öğretilerine yatkın bir din olarak servis edilmek istenmektedir. Oysa İslam'ın bir barış dini olduğu göz önüne alındığında, Batı tarafından güvenikleştirme politikasına alet edilerek inşa edilen "*İslami terörizm*" söylemi, gerçekte ancak bir oksimoron olarak değerlendirilmelidir.

ABD'nin güvenikleştirme politikası çerçevesinde İslam'ın ötekileştirilmesi, Irak'ın işgal edilmesi ve yaşanan olumsuzluklar, Ortadoğu'da ABD'ye yönelik tepkilerin artmasına sebep olmuştur. ABD'nin Ortadoğu'da radikalizme karşı attığı her adım, İslami kimliği ve cihat olgusunu istismar eden örgütler açısından, sömürgeci emperyal anlayışa karşı direniş etiketi üzerinden toplumsal desteği artırmıştır. Bu süreçte ABD tarafından Batı dünyasına empoze edilen politik fikirler ve düzensiz göç dalgalarının Avrupa'da kültürel yapıya karşı ortaya çıkardığı tehdit, Batı'da İslamofobik eğilimlerin güçlenmesine neden olmuştur. İslamofobinin yükselişi ise Ortadoğu'da radikalizmin savlarını güçlendirerek

kitleleri terör örgütlerine müzahir fikirlere sevk etmiştir. Böylece tarafların karşılıklı eylemleri ile yükselen medeniyetler çatışması, kısır bir döngüye sebep olmaktadır.

Sonuç olarak, özünde bir barış dini olan İslam, bir taraftan ABD ve Batı dünyası tarafından Batılı değerlerin ötekisi ve terörizme motivasyon sağlayan militarist bir inanç olarak güvenleştirilirken, diğer taraftan ötekileştirilen İslam toplumlarında açığa çıkan öfke üzerinden radikal unsurlar tarafından istismar edilmektedir. Açığa çıkan öfkenin terörize olması, ABD'nin güvenleştirme politikasını güçlendirip müdahalelerine zemin hazırlamakta; bu politikanın kemikleştirdiği ayrımcılık ise kitlelerin tepkisini artırmakta ve radikalizm vasatını genişletmektedir. Böylece İslami kimliğin güvenleştirilmesi ve istismar edilmesi, birbirini besleyen bir şiddet sarmalına sebep olmaktadır.

Kaynaklar

Ababakr, A. (2022). The Reasons Behind the Rise of ISIS: An Analytical Perspective. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 13(5), 11-27.

Ahmed, F. U. vd. (2024). An In-Depth Analytical Study of the Works of Sayyid Qutb: Ideology, Influence, and Legacy. *Educational Administration: Theory and Practice*, 30(7), 1202-1206.

Alper, O. H. ve Turan, Y. (2023). Güvenleştirme ve İslamofobi: Fransa'nın "Müslüman Tehdidi" ile Mücadelesi (2015-2022). *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 7(1), 385-407.

Armaoğlu, F. (2007). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, Alkım Yayınevi.

Altuntaş, N. (2007). Siyasal İslam, Milliyetçilik ve Terör. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 267-294.

Arı, T. (2004). *Irak, İran ve ABD: Önleyici Savaş, Petrol ve Hegemonya*, Alfa Yayınları.

Arı, T. (2005). *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset Savaş ve Diplomasi*, Alfa Yayınları.

Ayoob, M. (2004). Political Islam: Image and Reality. *World Policy Journal*, 21(3), 1-14.

Baylis, J., Smith, S. ve Owens, P. (2021). *Küreselleşen Dünya Siyaseti: Uluslararası İlişkilere Giriş*, Küre Yayınları.

Baysal, B. ve Lüleci, Ç. (2015). Kopenhag Okulu ve Güvenleştirme Teorisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11(22), 61-96.

Benkler, Y. (2013). How the NSA and FBI Foil Weak Oversight. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/oct/16/nsa-fbi-endrun-weak-oversight>, (Erişim Tarihi: 30.04.2025).

Bodur, H. E. (2004). Orta Asya'da Militan İslamcı Hareketler ve Vahhabilik, *Dini Araştırmalar*, 7(20), 195-204.

Bozkurt, E. ve Kanat, S. (2007). *Uluslararası Toplumun Paradoksu: Terörizm, İnsan Hakları, Güvenlik ve 11 Eylül Sonrası Meydana Gelen Değişiklikler*, Asil Yayın Dağıtım.

Bural, E. B. (2020). Yeni Nesil Terörizm Paradigması. İçinde: M. İmıl (Ed.), *Yeni Nesil Terörizm* (s. 11-34), Nobel Yayınevi.

- Buzan, B. (2008). Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi, *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), 117-123.
- Buzan, B. ve Waeber, O. (2009). Macrosecuritization and Security Constellations: Reconsidering Scale in Securitization Theory. *Review of International Studies*, 35(2), 253-276.
- Chomsky, N. (2002), *11 Eylül*, (çev. D. Körpe), Om Yayınevi.
- Çavuşoğlu, E. (2023). The Securitization in the Persian Gulf and Its Changing Dynamics. *Uluslararası İlişkiler ve Politika Dergisi*, 3(2), 139-159.
- Çağlar, M. T. (2018), Toplumsal İnşacı Yaklaşım Açısından Yeni Terörizm. İçinde: 6. *Uluslararası Mavi Karadeniz Kongresi: Uluslararası İlişkiler ve Yeni Dünya Düzen* (s. 653-670), Marmara Üniversitesi Yayınevi.
- Duman, F. (2003). Din ve Siyaset. İçinde: Mümtaz'er Türköne (Ed.), *Siyaset* (s. 523-558), Ankara: Lotus Yayınevi.
- Dunmire, P. L. (2009). 9/11 Changed Everything: An Intertextual Analysis of the Bush Doctrine. *Discourse & Society*, 20(2), 195-222.
- Echevarria, A. J. (2007). Clausewitz and the Nature of the War on Terror. İçinde: Hew Strachan ve Andreas Herberg-Rothe (Ed.), *Clausewitz in the Twenty-First Century* (s. 196-218), Oxford University Press.
- Ellingsen, T. (2005). Toward a Revival of Religion and Religious Clashes? *Terrorism and Political Violence*, 17(3), 305-332.
- Esposito, J. L. (2003). *Kutsal Olmayan Savaş: İslamcı Terör*, (çev. N.Yılmaz ve E.Yılmaz), Oğlak Yayıncılık.
- Field, A. (2009). The 'New Terrorism': Revolution or Evolution. *Political Studies Review*, 7(2), 195-207.
- Hoffman, B. (2002). Rethinking Terrorism and Counterterrorism Since 9/11. *Studies in Conflict and Terrorism*, 25(5), 303-316.
- Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism*, Columbia University Press.
- Huntington, S. P. (2006). *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, (çev. M. Turhan ve C. Soydemir), Okuyan Us Yayınları.
- Hüseyin, A. (2004). *Ortadoğu'da Devlet ve Terör*, Pınar Yayınları.
- Jervis, R. (2003). Understanding the Bush Doctrine. *Political Science Quarterly*, 118(3), 365-388.
- Kaldor, M. (2013). In Defence of New Wars. *Stability: International Journal of Security and Development*, 2(1), 1-16.
- Kalın, İ. (2016). *İslam ve Batı*, İSAM Yayınları.
- Karaağaç, Y. (2020). Küresel Terör ve 21. Yüzyılda Güvenlik Politikaları. İçinde: H. Acar (Ed.), *Küresel Terör ve Güvenlik Politikaları* (s. 1-19), Nobel Yayınevi.

- Karabulut, B. (2020), Terörizmin Tarihsel Gelişim ve Dönüşümü. İçinde: M. İmıl (Ed.), *Yeni Nesil Terörizm* (s. 1-10), Nobel Yayınevi.
- Karabulut, B. (2021). Uluslararası İlişkiler Kuramlarının Güvenlik Yaklaşımları: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 51-87.
- Karadeli, C. (2015). Aquinolu Thomas. İçinde: E. Büyükkakıncı (Ed.), *Savaş Kuramları Temel Düşünürler ve Yaklaşımları* (s. 54-81), Adres Yayınları.
- Karlsson, I. (2005). *Din, Terör ve Hoşgörü*. (çev. T. Kayaoğlu), Homer Kitabevi.
- Kurt, S. (2019). Yeni Terörizm'in Geleceğin Güvenlik Ortamına Etkileri: DAESH Örneği. *Gazi Akademik Bakış*, 13(25), 133-161.
- Kurtuluş, E. N. (2011). The "New Terrorism" and Its Critics. *Studies in Conflict & Terrorism*, 34(6), 476-500.
- Kurum, M. ve Avcı, E. (2018). Radikalizm ve Aşırıcılıktan Terörizme: Siyasal Şiddetin Araçsallaştırılması. *Güvenlik Stratejileri*, 14(28), 37-90.
- Müslüman Kardeşler: Mısır'da kurulan 91 yıllık İslami Hareket (2019, 18 Haziran). BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48107342>, (Erişim Tarihi: 15.04.2025).
- NATO/OTAN (14 Nisan 2005). *Military Concept for Defence Against Terrorism*, <https://www.nato.int/ims/docu/terrorism-annex.htm>, (Erişim Tarihi: 10.04.2025).
- Nye, J. S. (1990). Soft Power. *Foreign Policy*, (80), 153-171.
- Otterbeck, J. (2002). The Depiction of Islam in Sweden. *The Muslim World*, 92(1/2), 143-156.
- Özel, A. (1993). *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, <https://islamansiklopedisi.org.tr/cihad>, (Erişim Tarihi: 10.04.2025).
- Özel, A. (2007). *İslam ve Terör: Fıkhi Bir Yaklaşım*, Küre Yayınları.
- Papayan, A. (2025). Oil, Power and Law: Energy Security as a Driver of US Foreign Policy in the Middle East. *MSI Journal of Economics and Business Management*, 2(8), 1-24.
- Rapoport, D. C. (2004). The Four Waves of Modern Terrorism. İçinde: A. K. Cronin vd. (Ed.) *Attacking Terrorism* (s. 46-73), Georgetown University Press.
- Roy, O. (2003). *Küreselleşen İslam*, (çev. H. Bayrı), Metis Yayınları.
- Shipoli, E. A. (2018). *Islam, Securitization, and US Foreign Policy*. Palgrave Macmillan.
- Spencer, A. (2006). Questioning the Concept of "New Terrorism". *Peace, Conflict and Development*, 8, 1-33.
- Şahin, M. (2008). ABD'nin "Müslüman" Savaşçıları, *Akademik Ortadoğu*, 3(1), 43-52.
- Taslaman, C. (2012). 'Terör'ün ve 'Cihad'ın Retoriği: Felsefi ve Teolojik Bir Değerlendirme, İçinde: C. Taslaman (Ed.), *Terör'ün ve Cihad'ın Retoriği* (s. 9-59). İstanbul Yayınevi.

Taşdemir, F. (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, USAK Yayınları.

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Merkezi/TERAM, (2020). *Yeni Terörizm*, https://www.teram.org/Icerik/yeni-terorizm-68_, (Erişim Tarihi: 10.03.2025).

The American Heritage Dictionary (2022). <https://ahdictionary.com/word/search.html?q=terrorism>, (Erişim Tarihi: 3.04.2025).

Waeber, O. (1995). Securitization and Desecuritization. İçinde: R.D. Lipschutz (Ed.), *On Security* (s. 46-87), Columbia University Press.

Waeber, O. (2008). Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi, *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), 151-178.

Structured Abstract

Our study seeks to answer the question of how Islam has become a subject of radical terrorism and perceived as a source of violence and a security issue in the West, through the mutual interaction between the internal dynamics of the Middle East and Western policies toward the region.

In the post-colonial period, the ideological vacuum created by the instability in the Middle East was filled by political Islamist movements that rose with anti-Western sentiments. The prevention of these movements from participating in democratic systems fueled radicalization and triggered the emergence of violent potential. During this process, radical groups exploited Islamic identity and found the opportunity to transform social tendencies into a sympathetic mass. These groups abused the concept of jihad, detaching it from its true context in order to legitimize terrorist acts that are incompatible with Islam.

On the other hand, as a result of globalization and political developments, there was an increase in the activities of non-state actors such as terrorist organizations. Fundamentalist terrorist groups, utilizing the advantages brought by developments in communication, transportation, and technology, enhanced their capabilities in organization and action. These developments have led to the current phase of modern terrorism being referred to as the "religious wave," with "new terrorism" theories emphasizing religious motivation. With the rise of new-generation terrorism debates and cultural clashes, terrorism in the Western world began to be associated with Islamic identity. In recent years, particularly in Western academia and media, there has been a frequent construction of the so-called "Islamic terrorism" discourse, a phenomenon that escalated after the 9/11 attacks and peaked with the acts of the terrorist organization ISIS.

Salafi groups supported and organized by the U.S. in 1979 in response to the Soviet invasion of Afghanistan and Iran's export of the Shia revolution continued their activities in Afghanistan and other conflict zones after the Soviets' withdrawal. Al-Qaeda, which was formed in Afghanistan against the Soviet Union, began to oppose the U.S. presence in the region following the First Gulf War and eventually targeted the U.S. itself. From within Al-Qaeda—an organization that had turned into an anti-Western terrorist network—new Salafi groups such as ISIS emerged after U.S. interventions in Iraq and Syria. The backlash against U.S. policies in Afghanistan, Iraq, and Syria further strengthened terrorist organizations in the Middle East that exploit Islamic identity.

Historically, the U.S. has only been able to abandon its widely supported isolationist policies by proving the existence of a threat to its people. In this context, the U.S. uses securitization policies and discourses that construct certain targets as threats to legitimize its actions in pursuit of global interests. During the Cold War, the U.S. securitized the Soviet Union and communist ideology. However, after the Cold War ended in the 1990s, there was no longer a common threat to justify U.S. global interventions. This time, political Islam would be used by the U.S. as a securitized subject within the framework of establishing a new world order. During this period, Islamic identity entered the U.S. security agenda. The U.S. presented radical political Islamist groups to the world not as a consequence of its own policies but as a problematic result of the religion of Islam.

The 9/11 terrorist attacks by Al-Qaeda on the World Trade Center in New York solved the problem of lacking a threat for the U.S. These attacks provided a securitization foundation for U.S. foreign policy. As a result, the U.S. not only gained the necessary domestic public support and political will to fight terrorism globally and decisively, but also legitimized its actions in various geographies through the doctrine of preventive self-defense, which it had the international system accept.

Ultimately, Islam, which is inherently a religion of peace, has on one hand been securitized by the U.S. as the "other" of Western values and as a belief system that motivates terrorism, while on the other hand it has been exploited by radical elements through the anger that has erupted within the marginalized Islamic societies. The terrorization of this emerging anger strengthens the U.S.'s securitization policy and lays the groundwork for further interventions; yet, the discrimination reinforced by this policy increases public backlash and broadens the environment conducive to radicalism. Thus, the securitization and exploitation of Islamic identity lead to a mutually reinforcing cycle of violence.